

Stanisław Maeusel (1873-1919), lekarz, powstaniec wielkopolski

Joanna Pietrowicz

Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk

Choć zasługi Stanisława Maeusela dla Wielkopolan są niewątpliwe, żywa pamięć o nim zagięła. Zapewnie przyczyniło się do tego rozproszenie jego działań w różnych częściach regionu, a może i trudne do przeczytania nazwisko, które – mimo licznie niegdyś rozgałęzionej rodziny – zagięło w tradycji wielkopolskiej.

Stanisław Maeusel urodził się 7 listopada 1873 r. w Świnkowie pow. krotoszyński jako syn Karla i Marianny z Rachwalskich. Jego ojciec pochodził z rodziny polsko-niemieckiej. Dziadek Carl Mäusel pracował jako kowal w Mojej Woli koło Sośnia, babka Małgorzata z domu Śmiga urodziła się w Opolu. Ojciec Stanisława, Karl, który zapisywał swoje nazwisko jako Maeusel, był nauczycielem szkół ludowych w Wielkopolsce. W latach 1875-1882 kierował szkołą w Orpiszewie pow. krotoszyński, gdzie jako nauczyciel otrzymywał pensję miesięczną w wysokości 120 marek oraz posiadał 1,5 morgi ziemi. Po śmierci żony, Magdaleny z Rachwalskich (zm. 1882), pochodzącej z zamożnej rodziny chłopskiej z Łąkocin, Karl Maeusel przeniósł się do Krępy koło Ostrowa. W 1883 r. został mianowany przez władze pruskie kierownikiem szkoły powszechnej w Krępie. Pracował tam aż do przejścia na emeryturę.

Mały Stanisław wychowywał się w otoczeniu polskim. Jego ojciec jako nauczyciel musiał znać dobrze zarówno język polski, jak i niemiecki. W latach 1842-1887 w pruskim szkolnictwie ludowym obowiązywało bowiem nauczanie dzieci polskich po polsku, a niemieckich po niemiecku. Nauczyciele szkół ludowych mieli obowiązek znać obydwa języki. Karl Maeusel ożenił się powtórnie z Polką, pochodzącą z rodziny nauczycielskiej Ludwiką Ertel, której ojciec Aleksander i brat Stanisław także byli nauczycielami. Najstarszy syn Karla, Stanisław Maeusel,

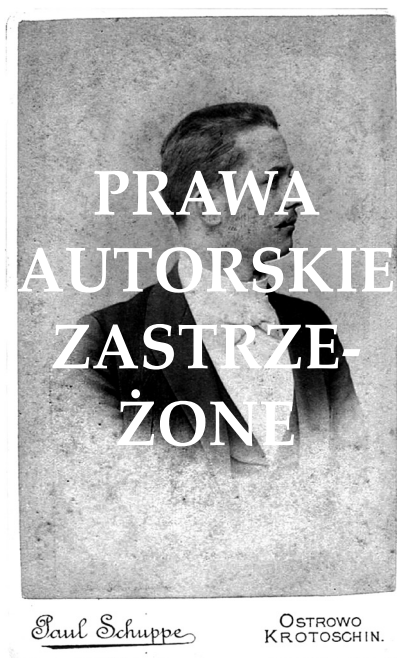
miał czworo rodzeństwa z pierwszego i dwanaścioro z drugiego małżeństwa ojca. Wszystkie spośród tych dzieci nosiły polskie imiona.

Stanisław Maeusel podjął naukę w gimnazjum w Ostrowie, gdzie był aktywnym członkiem konspiracyjnego Towarzystwa Tomasza Zana (TTZ). W 1893 r. zdał maturę razem ze swym kolegą z klasy Stanisławem Taczakiem, późniejszym dowódcą powstania wielkopolskiego. Rozpoczął studia medyczne, m. in. we Wrocławiu i w Giessen. Zakończył je obroną dysertacji doktorskiej pt. „Zur Casuistik der Riesenzellensarcome der Mamma” (wyd. w Giessen w 1898 r.). Zamieszkał w Ostrowie, gdzie w styczniu 1898 roku rozpoczął prywatną praktykę lekarską w kamienicy Tomasza Mazura na ostrowskim Rynku nr 21. Wkrótce ożenił się z córką Tomasza, Jadwigą Mazur, a w grudniu 1899 r. urodziła im się córka Halina Ludmiła. Mauslowie zamieszkali na drugim piętrze kamienicy Mazurów, w której dr Stanisław prowadził praktykę lekarską. W razie choroby zastępował go inny ostrowski lekarz, którym był starszy brat szkolnego kolegi, dr Ignacy Taczak.

Sielanka rodzinna trwała zaledwie kilka lat. Jadwiga Maeusel postanowiła iść w ślady swojej młodszej siostry Wandy, która na początku XX wieku wyjechała do Berlina i do Paryża, by podjąć naukę w konserwatorium. Jadwiga postanowiła studiować stomatologię, jednak w państwie niemieckim nie było możliwe podjęcie przez kobietę studiów medycznych. Około 1906 roku wyjechała więc do Paryża, skąd regularnie przysyłała listy, prosząc matkę o przesłanie pieniędzy. Do Wielkopolski już nigdy nie powróciła. W 1914 r. przysłała ostatnią pocztówkę do rodziny. Podczas I wojny światowej słuch o niej zaginął. Tymczasem Halinką zajmowali się jej rodzice, Tomasz i Eleonora Mazurowie, którzy w 1906 roku zamieszkali w Poznaniu. Stanisław Maeusel przeniósł się wówczas do Grodziska, gdzie rozpoczął praktykę lekarską. Towarzyszyła mu tam młodsza siostra Julianna, która w 1910 r. wyszła za mąż za Romana Koczorowskiego.

Choć doktor Maeusel pracował w Grodzisku najwyżej kilkanaście lat, swoją działalnością zdobył szacunek mieszkańców tego miasta, którzy zaufali mu, wybierając go do Rady Miejskiej. Pracę w Szpitalu Powiatowym w Grodzisku podczas I wojny światowej przerwało Stanisławowi powołanie do wojska pruskiego. Został lekarzem kapitanem w Batalionie Zapasowym 155 Pułku Piechoty w Ostrowie, gdzie bronił uczniów gimnazjum ostrowskiego przed wcieleniem do armii pruskiej, a rekonwalescentów – przed powrotem na front. Wraz z doktorem Aleksandrem Dubiskim, wcześniej działaczem TTZ w Inowrocławiu, pracując w komisji poborowej, zwalniał tetezetowców od służby wojskowej. W ten sposób dr Maeusel chronił ich przed pójściem na front. Być może na tę działalność miała wpływ śmierć jego przyrodnych braci wcielonych przez zaborcę do wojska.

Stanisław Maeusel nie zdążył wziąć udziału w wydarzeniach związanych z ogłoszeniem 10 listopada 1918 r. Republiki Ostrowskiej. Przed tym dniem został przez pruskie władze wojskowe przeniesiony do Poznania. Później służył jako lekarz w powstaniu wielkopolskim. Czy spotkał wówczas swego kolegę szkolnego, pierwszego dowódcę powstania wielkopolskiego, majora Stanisława Taczaka?

Stanisław Maeusel (1873-1919)

Niestety nie zostały po takim spotkaniu żadne świadectwa. Po odrodzeniu Polski doktora Maeusla powołano na stanowisko naczelnego lekarza wielkopolskiego okręgu wojskowego. Został też członkiem Wydziału Lekarskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu. Nie było mu jednak dane długo cieszyć się odzyskaniem wolności. Pielęgnując powierzonych sobie chorych, zaraził się tyfusem plamistym. Zmarł 25 kwietnia 1919 r. w Szpitalu Wojskowym w Poznaniu. Pochowano go na Cmentarzu Jeżyckim w Poznaniu w grobie rodzinnym, w którym już spoczywał jego bratanek, Henryk.

Szczególne przywiązanie do swojego lekarza wyrazili magistrat i radni oraz obywatele miasta Grodziska, pisząc w nekrologach dra Stanisława: „W Zmarłym tracimy lekarza pełnego poświęcenia. Niczym niezatarty wzór najszlachetniejszych uczuć patriotycznych” oraz: „pamięć Jego otaczać będziemy czcią, zachowując wdzięczność gorącą dla Jego zasług”.

Piśmiennictwo

Źródła:

Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu: księgi metrykalne parafii rzymskokatolickich w Jankowie Zaleśnym i w Ostrowie Wielkopolskim.

Archiwum Państwowe w Kaliszu: akta Urzędu Stanu Cywilnego w Ostrowie Wielkopolskim.

„Dziennik Poznański” 1898 nr 17 s. 5; 1902 nr 68 s. 5 i nr 69 s. 5.

Maeusel S., *Zur Casuistik der Riesenzellensarcome der Mamma*, Giessen 1898.

Nekrologi: „Dziennik Poznański” 1919 nr 98 s. 4; nr 99 s. 4; nr 100 s. 4.

Informacje administracji Cmentarza Jeżyckiego w Poznaniu.

Informacje rodziny.

Literatura:

Alma Mater Ostroviensis. Księga pamięci „Non omnis moriar”, t. 4, 1999, s. 5; t. 10, 2003, s. 168.

Brzeziński T., *Polskie peregrynacje po dyplomy lekarskie*, Warszawa 1999, s. 373.

Dykcik Z., *Republika Ostrowska. Przyczynek do historii powstania wielkopolskiego 1918-1919*, Ostrów Wielkopolski 2003, s. 9 i 13.

Paluszkiewicz M., Szews J., *Słownik biograficzny członków tajnych towarzystw gimnazjalnych w Wielkim Księstwie Poznańskim 1850-1918*, Poznań 2000, s. 125.

Wielkopolska szkoła edukacji narodowej, Wrocław 1970, s. 193.

Zdunek J., *Orpizew 1279-2005. Monografia wsi, Krotoszyn 2006*, s. 63, 70 i 300 (tu błędnie podane nazwisko jako „Mannhel” i „Moensel”).

Streszczenie

Stanisław Maeusel (1873-1919) studiował medycynę we Wrocławiu i Giessen. Po studiach zamieszkał w Ostrowie Wielkopolskim, gdzie wykonywał praktykę lekarską. Został powołany do wojska pruskiego po wybuchu I wojny światowej, później uczestniczył w powstaniu wielkopolskim. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości został naczelnym lekarzem Wielkopolskiego Okręgu Wojskowego. Zmarł jako ofiara zawodu, zarażony tyfuszem od pacjenta.

Abstract

Stanisław Maeusel (1873-1919), a doctor and participant in the Wielkopolska Uprising

Stanisław Maeusel (1873-1919) studied medicine in Wrocław and Giessen. After his studies, he settled in Ostrow Wielkopolski, where he practised as a doctor. He was conscripted into the Prussian army during the World War First, and later on participated in the Wielkopolska Uprising. After Poland regained independence, he became the chief doctor of the Wielkopolska Military District. He died as a victim of his profession infected with typhus by his patient.

Słowa kluczowe: historia, dziewiętnasty wiek, dwudziesty wiek, lekarz, wojna światowa

Keywords: history, nineteenth century, twentieth century, doctor, world war